

Het is Kerstmis, 1938. De 28-jarige Brits-Joodse effectenhandelaar, Sir Nicholas Winton, staat op het punt om af te reizen voor een ski-vakantie in de Zwitserse bergen. Tot hij een telefoontje krijgt van een vriend uit Praag. Of hij wil komen helpen, met de opvang van Joodse vluchtelingen. De Duitsers hebben Tsjecho-Slowakije dan nog niet bezet, maar de dreiging van het nazisme is voelbaar onder de Joodse bevolking. In het vluchtelingenkamp waar zijn vriend werkt zijn het met name de kinderen die indruk op hem maken. Het is Winton direct helder dat zij verloren zijn als er voor hen geen hulp komt. Hij besluit een organisatie op te zetten om deze kinderen, vanuit Praag, te laten ontsnappen naar Engeland.

Een enorme logistieke operatie waarvoor geld nodig is, waarvoor talloze pleeggezinnen moeten worden gevonden en waarvoor de Engelse regering toestemming en middelen moet geven. 669 Joodse kinderen ontkomen aan de vernietiging, dankzij zijn kinders-transport.

Ook Ru Paré redde de levens van Joodse kinderen - tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Als bekende Haagse kunstenaar kiest ze er eerst voor om geen lid te worden van de Kultuurkamer, die Joden uitsloot van deelname. En als ze, via een Joodse vriend, wordt benaderd om zijn twee kinderen te helpen onderduiken, twijfelt ze geen moment. Uiteindelijk helpt Ru Paré 52 joodse

kinderen veilig onder te duiken. Ze fietst het hele land door, met achterop haar schilderkist voorzien van dubbele bodem.

Verstopt onder de kwasten en de verf bewaart ze kleine speelgoedjes voor jarige of angstige kinderen. En ook de valse persoonsbewijzen die nodig zijn om ze van het ene naar het andere onderduikadres te brengen, liggen erin verborgen.

Ru Paré heeft na de oorlog gezwegen over wat ze voor deze kinderen betekende. Ze zei wat véél dappere mensen na de oorlog hebben gezegd: ‘Je deed het gewoon’. Dankzij haar ‘onderduikkinderen’, met wie ze tot aan haar dood contact hield, krijgt ze de laatste jaren een gezicht en een verhaal. Er zijn inmiddels Ru Paré-scholen, er is een boek over haar geschreven, een straat naar haar vernoemd. En vanmiddag wordt er hier in Den Haag een monument voor haar onthuld.

Ook Winton zweeg na de oorlog over zijn daden. Totdat zijn vrouw in 1988 zijn oude dagboeken vindt op zolder - met daarin de namen van de geredde kinderen. Zij neemt contact op met het BBC-programma ‘Thats life’, dat Winton uitnodigt om plaats te nemen tussen het publiek tijdens een uitzending. En nadat de presentatrice heeft verteld over het kindertransport, vraagt ze de aanwezige mannen en vrouwen of ze willen opstaan als zij hun leven aan Winton te danken hebben. Alle 70 mensen die in de zaal zitten, staan op. Winton kijkt ontroerd en bijna verwonderd om zich heen. Alsof hij dan pas écht de impact van zijn daden beseft.

Dat er mensen waren die vlak voor of tijdens de Duitse bezetting dit soort keuzes durfden te maken en zeiden dat dat heel gewoon was... dat is natuurlijk helemaal niet zo gewoon. Want in fascistische regimes heerst de staat en dient de burger. Er wordt een muur opgetrokken tussen groepen mensen. En de vrije rechten van burgers, die horen bij een democratie, gelden niet meer. Dat er mensen zijn geweest die destijds hun verantwoordelijkheid namen om muren te slechten en op te komen voor anderen - dat is onvoorstelbaar moedig. Het maakt ons ook ten volle bewust van de keuzes die we, nu, in volle vrijheid kunnen maken.

Het begint met kleine keuzes. Opkomen voor iemand die gediscrimineerd wordt in de tram of gepest op het werk. Voor je mening uitkomen in een debat op school of in een discussie op straat. Handelen volgens het besef dat de vrijheid van de ander soms de grens vormt voor jouw eigen vrijheid. Als iedereen, op zijn eigen manier, die betrokkenheid toont bij de wereld om zich heen: dan maken we samen dat grote verschil. Zoals geschreven stond in de ring die Winton kreeg van één van zijn geredde kinderen: 'Wie één mens redt, redt de hele mensheid'.

Vandaag, op deze 4e mei, herdenken we zoals elk jaar, de Tweede Wereldoorlog. We staan stil bij monumenten. We kijken naar foto's - zoals in de tentoonstelling over bezet Amsterdam die hier te zien is. En we luisteren naar verhalen. Verhalen die altijd weer indruk maken, omdat ze laten zien hoe diep oorlog ingrijpt op de levens

van mensen. Op hen die het overleefden en de littekens een leven lang met zich mee dragen. En op hun kinderen en kleinkinderen. Deze week las ik het verhaal van mijn goede vriendin en journaliste Margalith Kleiweg - dochter van een Joodse moeder die dankzij de onderduik de oorlog overleefde. “De oorlog lag als een grijs waas over de opvoeding van mij en mijn broer”, schrijft ze. Ook zij die na de oorlog werd geboren, voelde de schrijnende emoties van haar moeder mee - over haar opa, de vader van haar moeder, die in 1943 werd weggevoerd en vermoord in Sobibor. Haar moeder die een complexe relatie had met haar vader, en er altijd spijt van heeft gehad dat zij hun conflicten nooit samen hebben kunnen uitpraten. Wat het verdriet om zijn verlies nóg scherper maakte. Haar moeder is inmiddels overleden, maar Margalith besloot onlangs af te reizen naar Polen. Omdat ze wilde weten waar haar grootvader zijn laatste voetstappen heeft gezet. ‘Het leek me zo eenzaam voor hem dat er nooit iemand van de familie was langs geweest’, schrijft ze. In Sobibor plaatste ze een zelfgemaakte gedenksteen voor haar vermoorde grootvader. Zodat ze alsnog kan rouwen om de opa die ze zelf nooit heeft gekend.

Door de monumenten, foto's en de verhalen staan we stil bij uitsluiting en uitstoting, bij vervolging en vernietiging. En we buigen. We buigen voor de vele slachtoffers en voor de overlevenden. We buigen voor hen die vielen voor ons vaderland. En we buigen voor de mensen die hun leven waagden voor dat van anderen.

Om daarna, fier rechtop staand, te beseffen dat we in vrijheid keuzes kunnen maken en verantwoordelijkheid kunnen nemen.